

«РАСЛЫЙМ»

**Татарстан Республикасы
мәгариф һәм фән министры**

 И.Г.Һадиуллин

 2024 нче ел

**Рус телендә белем бирү мәктәпләренен рус телле укучылары өчен туган (татар)
телдән 2025 нче елда бердәм республика имтиханын уздыру материалларының
күрсәтмә варианты**

**Демонстрационный вариант контрольных измерительных материалов для
проведения в 2025 году единого республиканского экзамена по родному
(татарскому) языку для русскоязычных обучающихся школ с русским языком
обучения**

разработан федеральным государственным автономным образовательным учреждением высшего
образования

«КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

подготовлен государственным бюджетным учреждением
«РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»

утвержден МИНИСТЕРСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Эшне башкару өчен күрсәтмә

Татар теленнән имтихан эшен башкаруга 180 минут вакыт бирелә. Имтихан эше 4 өлештән тора.

1 нче өлештә 8 бирем тәкъдим ителә (1-8 нче биремнәр). Алар укучыларның тыңлап аңлау күнекмәләрен тикшерүгә юнәлтелгән. Башкару вакыты – 30 минут.

2 нче өлештә 9 бирем бирелә (9-17 нче биремнәр). Алар укучыларның уку күнекмәләрен тикшерү максатыннан бирелә. Башкару вакыты – 30 минут.

3 нче өлеш 12 биремнән тора (18 –29 нчы биремнәр). Алар укучыларның лексик-грамматик күнекмәләрен тикшерүгә кайтып кала. Башкару вакыты – 30 минут.

4 нче өлеш 2 биремнән тора (30 һәм 31нче биремнәр). Ачык типтагы 30 нчы бирем сөйләм ситуацияләренә караган репликалар язуны күздә тотта. Башкару вакыты - 20 минут. 31 нче бирем укучыларның язма сөйләмен тикшерүдән гыйбарәт. Башкару вакыты - 40 минут.

Уңышлар телибез!

Инструкция по выполнению работы

На выполнение экзаменационной работы по татарскому языку дается 180 минут. Работа состоит из 4-х частей (31 задание).

Часть 1 (задания по аудированию) включает 8 заданий на понимание аутентичных текстов (задания 1-8). Рекомендуемое время на выполнение данного раздела – 30 минут.

Часть 2 (задания по чтению) включает 9 заданий (задания 9-17). Рекомендуемое время на выполнение данного раздела – 30 минут.

Часть 3 (задания по лексике и грамматике) состоит из 12 заданий (задания 18-19). Рекомендуемое время на выполнение – 30 минут.

В части 4 (задания по письму) даны 2 задания (30 и 31). В задании 30 нужно написать реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией. Рекомендуемое время на выполнение – 20 минут. В задании 31 предлагается написать личное письмо. Рекомендуемое время на выполнение – 40 минут.

Желаем успехов!

1 нче өлеш

Прослушайте 7 коротких диалогов. В заданиях 1-7 укажите правильный вариант ответа. Вы услышите аудиозапись дважды.

Сез жиде кыска диалог тыңларсыз. 1-7 нче сорауларга туры килгән җавапны билгеләгез. Сез аудиоязманы ике тапкыр тыңларсыз.

1. Балалар китапханәгә нәрсә белән баралар?

- 1) жәяү
- 2) автобуста
- 3) машинада

2. Турист кая барырга тели?

- 1) Казан Кремленә
- 2) Милли музейга
- 3) Сөембикә манарасына

3. Диләрәләр йорты алдында нәрсә бар?

- 1) мәктәп
- 2) тукталыш
- 3) мәчет

4. Сара кайчан йокыдан тора?

- 1) 6.30
- 2) 6.00
- 3) 7.10

5. Әнәс кайда укый?

- 1) мәктәптә
- 2) институтта
- 3) университетта

6. Алмаз ни өчен хоккейга бармый?

- 1) шугалакка барасы бар
- 2) әтисе командировкада булганга
- 3) әнисенә булышасы бар

7. Таһир ни өчен урамга чыгарга теләми?

- 1) компьютерда уйный
- 2) урамда салкын
- 3) дуслары юк

8. **Вы услышите пять высказываний. Установите соответствие между высказываниями каждого говорящего А – Г и утверждениями, данными в списке 1 - 6. Используйте каждое утверждение из списка 1-6 только один раз. В задании есть одно лишнее утверждение. Вы услышите запись дважды. Занесите свои ответы в таблицу.**

Сез биш сөйләүчене ишетерсез. 1-6 саннары белән тамгаланган раслауларның кайсы сөйләүчегә туры килүен билгеләгез. Һәр раслауны бер генә тапкыр файдаланыгыз. Бер раслау артык булуын истә тотыгыз. Язманы ике тапкыр тыңларсыз. Җавапларыгызны җаваплар бланкына күчерергә онытмагыз.

1. Сөйләүче апасы турында әйтә.
2. Сөйләүче абыйсы турында әйтә.
3. Сөйләүче энесе турында әйтә.
4. Сөйләүче сеңлесе турында әйтә.
5. Сөйләүче әбисе турында әйтә.
6. Сөйләүче бабасы турында әйтә.

Ответ:	Говорящий/ Сөйләүче	А	Ә	Б	В	Г
	Утверждение/ Гыйбарә					

2 нче өлеш

Прочитайте текст. Определите, какие из приведённых утверждений 9-16 соответствуют содержанию текста (1 – текстка туры килә), какие не соответствуют (2 – текстка туры килми) и о чём в тексте не сказано (3 – текстта әйтелми).

Текстны укыгыз. 9-16 нчы раслауларның текстның эчтәлегенә туры килүен (1 – текстка туры килә), туры килмәвен (2 – текстка туры килми) һәм текстта бу турыда мәгълүмат бирелмәвен (3 - текстта әйтелми) күрсәтегез.

Закировлар – Чистай ягы кешеләре. Алар - Нарат-Елга авылында ишле гаиләдә туып-үскән егетләр. Мәктәпне тәмамлагач, Казанның химия технология институтында укыганнар. Ул елларда татар мәктәбен тәмамлагач, техник вузга укырга керү бик авыр иде. Институтны бетергәч, һәр кешенең индивидуаль хезмәт юлы башлана. Холыклары белән бер-берсеннән шактый аерылсалар да, Шамил белән Ринатның вуз бетергәннән соң да укуларын дәвам итәләр. Шамил Ленинградта аспирантура тәмамлай, Ринат фәннәр кандидаты була. Икесе дә комсомол булалар, партия мәктәбен үтәләр, район һәм өлкә комитетларында эшлиләр. Икесе дә Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре һәм директор булып эшлиләр.

Бертуган Закировларны мин кырык еллап беләм. Шамил белән без алданрак таныш идек. Ул институтның актлар залында татар яшьләре белән төрле очрашулар оештыра иде. Анда жырчы Илһам Шакиров, композитор Ренат Еникеев, язучы Роберт Батулла, яшь шагыйрьләр чыгыш ясый иде.

(Равил Фәйзуллинан)

9. Шамил белән Ринат Чистай районында туганнар.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

10. Бу – игезәк егетләр.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

11. Егетләр бер мәктәптә, бер үк укытучыларда укыганнар.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

12. Егетләр, институтка укырга керү өчен, русча сочинение язганнар.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

13. Химия технология институтына укырга керү җиңел булган.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

14. Мәктәпне тәмамлагач егетләр укуларын Казанда дәвам иткәннәр.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

15. Ринат та, Шамил дә директор булып эшләгәннәр.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

16. Соңрак Ринат Ленинградта укыган.

- 1) текстка туры килә 2) текстка туры килми 3) текстта әйтелми

- 17. Прочитайте тексты и установите соответствие между заголовками 1-7 и текстами А – Е. Запишите свои ответы в таблицу. Используйте каждую букву только один раз. В задании есть один лишний заголовок.**

Текстны укыгыз. 1-8 нче жәмләләр белән А-Е абзацлары арасында тәңгәлләкләр урнаштырыгыз. Җавап күрсәтелгән саннарны таблицәга языгыз. Бер жәмләне бер тапкыр гына файдаланыгыз. Бер артык жәмлә барлыгын онытмагыз.

1. Табигатьтә ял итүне яратучылар
2. Географияне белергә теләсәң...
3. Шәһәрләр белән танышу кызык
4. Тел белү ярдәм итә
5. Сәяхәттә күп нәрсәләр белән танышасың
6. Мисырда булу
7. Истәлекләр фотоларда саклана
8. Кешеләр сәяхәт итәргә яраталар

А. Меңләгән кешеләр үзләренәң ял вакытларын Җир шары буйлап сәяхәттә уздыралар. Алар чит илләрдә һәм континентларда булганда, заманча шәһәрләренә, хәрәбәләре генә калган борынгы шәһәрләренә күрәп сокланалар. Ял вакытында экскурсоводларның сөйләгәннәрен тыңлыйлар, күп мәгълүматлар туплыйлар.

Ә. Матур күренешләренә күрү, төрле кешеләр, төрле халыклар белән очрашу бик кызык. Сәяхәттә вакытта башка төрле ризыклар ашап карыйсың, яңа көйләр ишетәсең, яңа киём һәм горәф-гадәтләренә күрәсең. Болар, чыннан да, бик кызык.

Б. Кайберәүләр зур шәһәрләрдә булырга телеләр: музей-күргәзмәләренә карарга, шәһәр урамнарында, кибетләрдә йөрергә, рестораннарда ашарга яраталар. Бу шәһәрләренә истәлекле урыннары янында фотога төшү, төрле сувенирлар сатып алу аларга һәрвакыт сәяхәт турында искә төшереп торачак.

В. Ә кайберәүләр, ял итү өчен, диңгез буенда яки тауларда тыныч урын сайлыйлар. Алар табигатькә якынрак булырга, шәһәрдәге шау-шудан ял итәргә телеләр. Таулардагы чиста һаваны сулау, диңгездә жылы су керү аларга бик ошый.

Г. Күпчелек сәяхәтчеләр үзләре белән фотоаппарат алар. Шәһәр һәм табигать күренешләрен, тарихи архитектура үрнәкләрен, сирәк очрый торган кызыклы үсемлек яки хайваннарны фотосурәتكә төшерәләр. Хәзерге вакытта моны эшләү бик җиңел, чөнки һәркем телефонына төшерә һәм аннары социаль челтәрләрдә бу сурәтләр белән бүлешә ала.

Д. Сәяхәт- географияне өйрәнү өчен яхшы ысул. Кешеләр белән аралашу, тормыш белән танышу өчен дә бик уңайлы. Еллар үтү белән, ул хатирәләр, ул рәсемнәр кадерле бер истәлеккә әверелә.

Е. Сәяхәт итү – телләр өйрәнүгә дә ярдәм итә. Моңа кадәр китаптан гына өйрәнгән сүзләргә сөйләмдә куллану мөмкинлеге туа. Бу вакытта чит тел дәрәсәндә алган “бишле”ләрнең кирәге чыга. Отельгә яки кишеткә юлны сорау, теләгән әйберенә сатып алу өчен, кирәкле жөмлөләрне искә төшерергә туры килә.

(Вакытлы матбугаттан)

Текстлар	А	Ә	Б	В	Г	Д	Е
Исемнәр							

3 нче өлеш

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 18 – 23 так, чтобы они грамматически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами.

Текстны укыгыз. 18-23 нче биремнәрдә икенче баганада бирелгән сүзләргә жөмләдә кирәкле грамматик формага куегыз. Буш урыннарда языгыз.

18.	... йөрәп арыгач, күкне күзәтүе бик кызык.	СӘЯХӘТ
19.	... нәрсәләр бар икән?	КҮК
20.	Болытлар ... менеп, сәяхәт итеп йөрсәң икән.	ӨС
21.	Менә бу сәяхәт ... иде!	БУЛЫРГА
22.	Менә без дә, да өлгерербез, хыялларыбыз зур!	БАРЫСЫ

23.	Сәяхәтләрдә йөрөп, моңа кадәр билгеле булмаган байлыкларны ... бүлөк итәрбез.	КЕШЕЛӘР
-----	---	---------

Прочитайте текст. Преобразуйте слова, написанные заглавными буквами в конце строк, обозначенных номерами 24 – 29 так, чтобы они грамматически и лексически соответствовали содержанию текста. Заполните пропуски полученными словами. Каждый пропуск соответствует отдельному заданию.

Текстны укыгыз. 24-29 нчы биремнәрдә икенче баганада бирелгән сүзләргә, ясагыч кушымчалар ялгап, яңа сүзләр ясагыз. Аларны җәмләдә кирәкле грамматик формага куеп языгыз. Һәр буш урын аерым биремгә туры килә.

24.	- Нәрсә соң ул ... ?	БАЙ
-----	----------------------	-----

25.	Малай әтисенә шундый ... бирде.	СОРА
-----	---------------------------------	------

26.	- Кешегә ... барлык нәрсә – байлык, улым.	КИРӘК
-----	---	-------

27.	Менә бу өстәл дә, синең китапларын да, алган ... дә – байлык.	БЕЛ
-----	---	-----

28.	Син, улым, байлык ... йөргәндә, сәяхәткә чыкканда, иген үстерүчене, туган туфрагыңны онытма.	ЭЗ
-----	--	----

29.	Юк, онытмас, Рахман, мәңгә онытмас, аларга ... булыр.	РӘХМӘТ
-----	---	--------

4 нче өлеш

Для ответа на задания 30 и 31 используйте бланк ответов № 2. При выполнении заданий 30 и 31 обратите внимание на то, что ваши ответы будут оцениваться только по записям, сделанным на бланке № 2. Записи в черновиках при проверке экспертом не учитываются.

Соблюдайте указанный объём письменной работы 31 (70–80 слов).

30 һәм 31 нче биремнәрне үтәү өчен, 2 нче номерлы җавап бланкларын файдаланыгыз. Җаваплар әлеге бланкларда язылганнар буенча тикшереләчәк. Караламадагы язмалар тикшерелми.

31 нче биремне үтәгәндә, язма эшнең куламен истә тотыгыз (70-80 сүз).

30. Напишите реплики в соответствии с заданной речевой ситуацией.

Сөйләм ситуациясенә туры килгән репликаларны языгыз.

1. Сообщите родственникам, что вы во время зимних каникул съездили в Санкт-Петербург с классом.
2. Спросите у друга (подруги), где и с кем он (она) посмотрел(а) новый фильм Фёдор Бондарчука.
3. Предложите младшему брату сходить в цирк зверей и посмотреть новую программу.
4. Попросите бабушку связать вам новый шарф.
5. Поздравьте папу с новым автомобилем.

31. Сөз татар дуствыгыздан хат алдыгыз. Шушы сорауларга җавап биреп, аңа хат языгыз. Язма эшегез 70 – 80 сүздән торырга тиеш.

... Мин тәмле ашарга яратам. Ризык әзерләү турында тапшырулар карыйм, рецептлар өйрәнәм, үзем дә пешерергә яратам. Мин пешергән ризыклар әти-әниемә дә, туганнарыма да ошыйлар. Ләкин мин татар ашларын әбием һәм әнием кебек оста әзерли алмыйм әле. Алар пешергәннәр күпкә тәмлерәк була. Мин киләчәктә пешекче булырга теләм...

... Ә сиңа нинди ризыклар ошый?... Син нинди ризыклар пешерә беләсең? ... Синәңчә, оста пешерү өчен нишләргә кирәк?...

ЖАВАПЛАР

Биремнәр	Дөрес җавап
1	1
2	2
3	3
4	1
5	2
6	3
7	1
8	21435
9	1
10	2
11	3
12	3
13	2
14	1
15	1
16	2
17	8531724
18	СӘЯХӘТТӘ
19	КҮКТӘ
20	ӨСТЕНӘ
21	БУЛЫР
22	БАРЫСЫНА
23	КЕШЕЛӨРГӘ
24	БАЙЛЫК
25	СОРАУ
26	КИРӘКЛЕ
27	БЕЛЕМЕҢ
28	ЭЗЛӨП
29	РӘХМӘТЛЕ

30 нчы биремне бәяләү критерийлары
Сөйләм ситуациясенә караган репликалар язу

<i>№</i>	<i>Бәяләү критерийлары</i>	<i>Баллар</i>
I	Язылган текстның эчтәлегә	
K1	Сөйләм ситуациясенә караган репликаны формалаштыру	
	Имтихан бирүче, сөйләм ситуациясенә караган репликаны аңлап, җавабын дөрес формалаштырган. Коммуникатив бурыч төгәл үтәлгән. Фактик хаталар юк.	1
	Имтихан бирүче сөйләм ситуациясенә караган репликаны дөрес формалаштырмаган. Яки Сөйләм ситуациясенә караган реплика өлешчә генә формалаштырылган Яки дөрес формалаштырмаган. Яки Фактик хаталар бар. Яки Имтихан бирүче башка сөйләм ситуациясенә караган реплика язган.	0
II	Грамоталылык	
K2	Орфография һәм сөйләм нормаларының үтәлеше	
	Репликада орфографиягә тел нормаларының үтәлешенә караган хаталар (грамматик, орфографик, стилистик. пунктуацион) юк. Һәм/яки төрле нормаларга караган 2 хата бар.	1
	Репликада тел нормаларының үтәлешенә караган 3 яки күбрәк хата бар. Яки Имтихан бирүче башка сөйләм ситуациясенә караган реплика язган.	0
Язма эш өчен максималь балл		2

Шәхси хат язучы (31нче биремне) бәяләү критерийлары

К	Бәяләү критерийлары	3 балл	2 балл	1 балл	0 балл
К1	Коммуникатив бурычны үтәү	<i>Эш тулысынча башкарылган:</i> 3 сорауга да тулы җавап бирелгән. Мөрәҗәгать итү, сабуллашу һәм имзалау фразалары дөрес сайланган. Алынган хатка рәхмәт белдерелгән.	<i>Эш башкарылган:</i> 3 сорауга да җавап бирелгән, әмма берсенә бирелгән җавап тулы түгел. Хат стилин бозган 1-2 төгәлсезлек бар <i>һәм/яки</i> алынган хатка рәхмәт белдерелмәгән.	<i>Эш өлешчә башкарылган:</i> 2 сорауга гомуми җавап бирелгән, әмма 1 сорауга бирелгән җавап тулы түгел <i>яки</i> бер сорауга гомумән җавап юк. Хат стилин бозган 3 яки күбрәк төгәлсезлек бар, итагатьлелек формалары сакланмаган.	<i>Эш башкарылмаган:</i> 2 сорауга җавап бирелмәгән <i>яки</i> текстның күләме тулмый.
К2	Текстны оештыру		Текст логик эзлеклелектә төзелгән һәм абзацларга бүленештә хаталар юк; тел чаралары дөрес кулланылган; хатның төзелеше язма этикет нормаларына туры килә.	Текст, гомумән алганда, логик эзлеклелектә төзелгән, ләкин логик бәйләнешләрдә <i>һәм/яки</i> абзацларга бүленештә <i>яки</i> хатның төзелешендә 1-2 төгәлсезлек бар.	Текст төзелешендә логик эзлеклелек сакланмаган; язма текст төзелешендә 3 яки күбрәк хата бар, <i>яки</i> хатның төзелеше язма этикет нормаларына туры килми.
К3	Текстның лексик-грамматик төзелеше	Коммуникатив бурычны үтәү өчен кирәк булган төрле лексик һәм грамматик чаралар файдаланылган (текстны аңлауга зыян китермәгән 1-2 төгәлсезлек рөхсәт ителә).	Текстны аңлауга зыян китермәгән тел чараларына караган хаталар бар (3-4 тупас булмаган хата рөхсәт ителә) <i>яки</i> тел хаталары юк, ләкин артык гади лексик һәм грамматик	Текстны аңлауга зыян китермәгән тел чараларына караган хаталар бар (5-6 тупас булмаган хата рөхсәт ителә) <i>һәм/яки</i> текстны аңлауга зыян китерә торган 1-2 грамматик	Текстны аңлауга зыян китерә торган хаталар 6 дан күбрәк.

			чаралар кулланылган.	хата бар.	
К4	Орфография һәм пунктуация		Орфографик һәм пунктуацион хаталар юк, яки текст эчтәлеген аңлауга зыян китерми торган 1-2 хата бар.	Текст эчтәлеген аңлауга зыян китерми торган 3-4 орфографик һәм пунктуацион хата бар.	Текст эчтәлеген аңлауга зыян китерә торган орфографик һәм пунктуацион хаталар 4 тән күбрәк.

Шәхси хат язучы бирем К1-К4 критерийлары буенча тикшерелә. Максималь **10 балл** алырга мөмкин.

Текстның эчтәлегенә биремгә туры килмәсә (язма хат характерында булмаса, тәкъдим ителгән сорауларга җавап урынына башка мәгълүмат язылса, тәкъдим ителгән хат күчереп кенә язылса), бу бирем өчен 0 балл куела.

Хатның күләме **40** сүздән ким булса, К3 һәм К4 критерийлары буенча максималь балл куелмый.

Эшнең күләмен билгеләгәндә, беренче сүздән алып соңгысына кадәр (шулай ук адрес, язылу вакыты, имза да) исәпкә алына. **Хатта укучы үзенең чын исемен, адресын күрсәткән очракта эш тикшерелми.**